
SOBRE EL «MARC DE LES CONDICIONS SOCIOLINGÜÍSTIQUES FAVORABLES» PER A LA IMPLANTACIÓ DE LA NORMATIVA LINGÜÍSTICA CATALANA*

ON THE «FAVOURABLE SOCIOLINGUISTIC CONDITIONS FRAMEWORK» FOR IMPLEMENTING THE LINGUISTIC NORMS

JOAN COSTA CARRERAS
Universitat Pompeu Fabra
joan.costa@upf.edu

Resum: Aquest treball pretén desplegar conceptualment la unitat lèxica *marc de condicions sociolingüístiques favorables* proposada per F. X. Vila, M. Nogué i I. Vila a fi que sigui acadèmicament operativa per analitzar quins són els factors que afavoririen la implantació de la normativa. Per fer-ho partirem, entre altres, d'una concepció àmplia de la «sociolingüística catalana» i de treballs nostres. A partir d'aquesta concepció, analitzarem quins factors podrien afavorir la implantació de la normativa. I ho farem seguint les fases que normalment segueix la implantació de les normes: codificació (incloent-hi la selecció), difusió, i implantació o no implantació. Dins de cada una de les fases, d'una manera temptativa, classificarem de més a menys rellevants aquests factors. Al final s'hi ofereix una visió general de quines disciplines són més rellevants per analitzar el grau d'implantació de la normativa.

Paraules clau: avaluació, implantació, normativa lingüística, sociolingüística, planificació lingüística.

Abstract: This work aims to deploy the term *favourable sociolinguistic conditions framework* proposed by F. X. Vila, M. Nogué and I. Vila in order to make it academically operational to analyse the factors that would foster the implementation of the Catalan linguistic norm. To achieve this goal, the starting point will be the concept of *Catalan Sociolinguistics* and some works of ours. Following

(*) Agraïm profundament a David Paloma, col·lega incansable i observador agut, els seus comentaris. També mereixen el meu agraïment les persones que han avaluat aquest treball per a la revista. Sense aquests comentaris encara estaria més mancat.

systematically this concept, the paper analyses the factors that would foster the implementation of the Catalan linguistic norms. This will be done following the usual stages in the process of implementing norms: codification (including selection), spread and implementation (or not). These factors will be tentatively classified within each stage in decreasing order of influence. At the end of the paper, a general overview of the sociolinguistic disciplines that are more relevant for analysing the degree of implementation of the linguistic norm will be provided.

Key words: evaluation, implementation, linguistic norms, Sociolinguistics, Language Planning.

1. INTRODUCCIÓ

En dos treballs anteriors (Costa 2013 i 2016), vam adaptar de Vila, Nogué & Vila (2007: 39) la definició del procés d'implantació de la terminologia al de la normativa catalana en general com segueix: «En normativa, la implantació significa que els destinataris aprenen, valoren i acaben usant les formes oficials proposades, un cop hi han estat exposats en un marc de condicions sociolingüístiques favorables.»

Atès que la unitat lèxica *marc de condicions sociolingüístiques favorables* sembla imprescindible per a aquest procés, ens proposem de desplegar-la conceptualment a fi que sigui acadèmicament operativa per formular hipòtesis sobre quins són els factors que influïrien en la implantació de la normativa catalana. Per fer-ho partirem, entre altres, de la concepció que es dóna de la «sociolingüística catalana» al monogràfic Pradilla (2011c) i de treballs nostres (Costa 2007, 2013 i 2016).¹ Seguint sistemàticament els capítols d'aquest monogràfic, analitzarem quins factors podrien influir en la implantació de la normativa, seguint les tres primeres fases de l'estandardització (Haugen 1983): selecció, codificació i difusió. Per tant, les afirmacions que es fan no sempre es basen en estudis empírics o en impressions personals, sinó que sovint són hipòtesis que, davant d'una manca d'ús normatiu, caldria confirmar o desmentir. Dins de cada una de les fases, d'una manera temptativa, classificarem de més a menys rellevants aquests factors.

Algú pot pensar que restringir aquesta reflexió al context de la llengua catalana li resta abast teòric. És cert: però la diversitat de contextos sociolingüístics del món fa

1. Aquesta revisió es podria completar amb la de Vallverdú (2006) i, indirectament, amb la de Payrató (2008).

aconsellable partir de realitats més o menys abastables perquè la reflexió no s'allunyi massa de la realitat. Això no exclou que es facin reflexions similars o paral·leles a partir d'altres contextos per —progressivament— anar bastint una reflexió general.

En el monogràfic esmentat sobre la sociolingüística catalana s'identifiquen els «capítols» següents:²

1. Antropologia lingüística
2. Ciència política
3. Intervencions sobre competències³
4. Dret lingüístic / planificació de l'estatus
5. Ecologia lingüística
6. Economia de la llengua
7. Història social
8. Intervencions sobre ideologies
9. Demolingüística
10. Pragmàtica i anàlisi del discurs
11. Psicologia social
12. Sociolingüística de la variació
13. Sociolingüística educativa escolar
14. Sociolingüística prospectiva
15. Transmissió lingüística del català
16. Intervencions sobre usos

Pradilla (2011a: 17-18) justifica aquesta llista —en què es barregen disciplines de llarga tradició, com la sociolingüística de la variació, amb àmbits nous, com els agrupats en el capítol «Intervencions sobre competències, sobre ideologies i sobre usos»—: «[La tradició catalana] ha apostat per una visió integradora de tot un seguit de treballs que arriben d'àmbits temàtics diversos (economia, dret, ciència política, comunicació, ecologia, variació lingüística, antropologia, etc.)» Tenint en compte aquesta barreja, farem servir el mot genèric *àmbit* per agrupar les hipòtesis relatives a cada «capítol» del monogràfic.

2. Deixem de banda, per massa parcial, el treball «Normalització del català en els mitjans de comunicació».

3. Per fer més operativa l'exposició, tractarem separatament les intervencions sobre competències, sobre usos i sobre ideologies.

2. ORDENACIÓ DELS ÀMBITS PELS QUE *A PRIORI* TENEN MÉS RELLEVÀNCIA PER A LA IMPLANTACIÓ DE LA NORMATIVA

2.1 ÀMBITS «RELLEVANTS» PER AVALUAR LA IMPLANTACIÓ DE LA NORMATIVA

Incloem entre aquests àmbits els que tracten els aspectes sense les condicions favorables pròpies dels quals seria *impossible* o, si més no *improbable*, la implantació de la normativa. En el primer cas, serien el que Berthelot (1998: 62) anomena «causes úniques»; en el segon, serien el que Berthelot (1998: 62) anomena «facteurs favorisants». Caldria reflexionar si seria rellevant i possible distingir entre factors macrosociolingüístics i factors microsociolingüístics. Potser la contraposició, en aquest sentit, seria entre la macrosociolingüística i l'anàlisi del discurs. El fil conductor, en definitiva, seria la seqüència codificació - difusió (bàsicament, ensenyament) - aprenentatge - ús: *a*) macrosociolingüísticament, es decideix què i com s'ensenyà, els grups classe aprenen o no, i els grups usen o no la normativa; *b*) microsociolingüísticament, un professor concret ensenyà d'una manera determinada, cada alumne aprèn o no, i un parlant concret usa o no la normativa en una interacció concreta.

2.2 ÀMBITS «IRRELLEVANTS» PER AVALUAR LA IMPLANTACIÓ DE LA NORMATIVA

Incloem entre aquests àmbits els que tracten els aspectes sense les condicions favorables pròpies dels quals seria *possible* la implantació de la normativa. Entre els «capítols» inclosos en el monogràfic, hem identificat el de la «història social de la llengua» com a àmbit amb una influència mínima pel que fa a la implantació de la normativa actualment: per tant, no en parlarem.

2.3 ORDENACIÓ DELS ÀMBITS SEGONS QUE ELS FACTORS QUE INCLOUEN SÓN MÉS O MENYS RELLEVANTS PER A LA IMPLANTACIÓ DE LA NORMATIVA

En virtut del que hem dit fins ara, agrupem els setze àmbits seleccionats segons que tinguin a veure amb la fase de codificació, amb la de difusió (bàsicament, ensenyament), amb la d'aprenentatge o amb la d'ús efectiu de la norma. Les setze disciplines queden classificades dins de cada una de les quatre fases en ordre decreixent de rellevància (sense oblidar que molts dels àmbits inclouen factors compartits amb altres àmbits).

3. HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA CODIFICACIÓ DE LA NORMA

3.1 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA CODIFICACIÓ DE LA NORMA RELATIVES A LA PLANIFICACIÓ DEL CORPUS⁴

3.1.1 Codificació de la norma

Cal plantejar-se quines condicions ha de complir la codificació per ser aplicable. Costa (2009) identifica els criteris de codificació aplicats per Fabra, que Labèrnia (2010: 17-19) classifica com segueix:

3.1.1.1 Criteris que facilitarien l'ús de la normativa (Costa 2012b)

a) Criteris lingüístics (estructurals, semàntics i gramaticals)

L'ús de la normativa lingüística seria més fàcil,

1. si en virtut del criteri de regularitat, es preferissin les formes més regulars gramaticalment;
2. si en virtut del criteri de l'homogeneïtat de paradigma, es preferissin les formes que corresponen a paradigmes més homogenis;
3. si en virtut del criteri d'intel·ligibilitat, es preferissin les formes que són fàcilment compreses; i
4. si en virtut del criteri d'acceptabilitat, es preferissin les formes que tenen un aspecte habitual.

b) Criteris d'aprenentatge

La preferència per les formes que plantegen menys problemes d'aprenentatge, en virtut del criteri de simplicitat, facilitaria l'ús de la normativa lingüística.⁵

4. En el monogràfic de TSC no es parla de la planificació del corpus, però el seu editor, Miquel Àngel Pradilla, ens va comunicar personalment (maig de 2012) que hi hauria de ser.

5. Ben aviat en el treball es palesa que la distinció entre fases en certs moments fa perillar la descripció del procediment de codificació-difusió-aprenentatge-ús. La relació entre aquestes fases és lineal només en un primer moment. De seguida cal un plantejament dialèctic i recursiu entre elles amb vista a assegurar la implantació de la codificació.

c) Criteris sociolingüístics

L'ús de la normativa lingüística seria més fàcil si, en virtut del criteri d'acceptabilitat, es preferissin les formes que no tenen ni poden adquirir fàcilment connotacions incòmodes.⁶

d) Criteris d'anàlisi contrastiva

La preferència, en virtut del criteri d'analogia amb altres llengües, per les formes que presenten característiques anàlogues a les de les formes preferides dins de la tradició normativa de determinades llengües —preses com a model de llengües establertes— facilitaria l'ús de la normativa lingüística. (V., però, § 5.2, on es parla dels papers de model i contra model.)

e) Criteris de planificació de corpus

L'ús de la normativa lingüística seria més fàcil

1. si, en virtut del criteri d'avaluació de la prova d'ús de la implantació, s'adoptessin les formes proposades pels codificadors que arrelen entre els parlants durant el període d'experimentació;
2. si, en virtut dels criteris de garantia d'ús pertinent i d'avaluació de l'ús pertinent, s'adoptessin les formes proposades pels codificadors que no han donat lloc a problemes de pertinència estructural;
3. si, en virtut del criteri de funcionalitat prospectiva, es preferissin les formes que poden adquirir valor funcional més fàcilment;
4. si, en virtut del criteri de la funcionalitat constatada, es preferissin les formes que tenen més valor funcional;
5. si, en virtut del criteri de la implantació, es preferissin les formes més difoses geogràficament i socialment en el moment de la codificació perquè són les que tenen més valor funcional d'entrada.

3.1.1.2 Criteris que podrien facilitar l'ús de la normativa només segons les circumstàncies

a) Criteris lingüístics

1. L'ús de la normativa lingüística podria ser més fàcil si, en virtut del criteri de pertinència estructural, es rebutgessin les alteracions de significat o de

6. A diferència del criteri d'acceptabilitat que s'exposa en els criteris lingüístics, que indica que es preferissin les formes que no tenen un aspecte inhabitual.

propietats de les formes lingüístiques introduïdes: dependria del grau d'arrelament entre els parlants de les novetats no pertinents estructuralment.

2. L'ús de la normativa lingüística podria ser més fàcil si, en virtut del criteri d'adequació etimològica, es preferissin les formes que conserven els significats dels seus ètims coneguts: seria possible només si el parlant coneix l'etimologia de la paraula, cosa més aviat poc probable.
3. L'ús de la normativa lingüística podria ser més fàcil si, en virtut del criteri de la distintivitat, es preferissin les formes que eviten l'homonímia i es potenciessin les oposicions funcionals: seria possible només si aquesta «potenciació» no vulnerés el criteri de garantia de l'ús pertinent.

b) Criteris sociolingüístics

L'ús de la normativa lingüística podria ser més fàcil,

1. si, en virtut del criteri de diasistematicitat, es tingués en compte el conjunt dialectal: seria possible només si la forma triada fos, si més no, d'«àmbit general» (IEC);
2. si, en virtut del criteri d'historicitat, es preferissin les formes que tenen més llarga tradició literària: seria possible només si aquestes formes tradicionals fossin vives; i
3. si, en virtut del criteri d'adequació a una concepció estilística, es considera que la codificació concerneix només els registres formals: seria possible només en el cas que la distinció de registre estigui ben assentada entre els parlants.

c) Criteris teòrics

L'ús de la normativa lingüística podria ser més fàcil si, en virtut del criteri d'adequació a una concepció lingüística, es rebutgessin les formes considerades aberrants: seria possible només en els casos en què la concepció del codificador coincidís amb la del parlant.

d) Criteris ideològics

L'ús de la normativa lingüística podria ser més fàcil

1. si, en virtut del criteri d'autonomia, es preferissin les formes que marquen la distància lingüística respecte a la llengua dominant: seria possible si aquestes formes autonomitzadores fossin vives;
2. si, en virtut del criteri de genuïtat, s'exclouessin les formes per raó de la interferència de la llengua dominant: seria possible si aquestes formes genuïnes fossin vives; i

3. si, en virtut del criteri d'especificitat, es preferissin les formes que accentuen la distància especialment respecte a la llengua dominant: seria possible si aquestes formes especificadores fossin vives.

3.1.2 Codificació adequada de cada pla lingüístic

La codificació inadequada de cada pla lingüístic (fonètica, morfologia, lèxic, sintaxi, discurs i ortografia) dificultaria l'ús de la normativa (Costa 2007).

3.1.3 Codificació del canal oral

Marí (1990) i Costa (2007) plantegen fins a quin punt és possible la codificació de la llengua oral i si pot ser radicalment diferent de la del canal escrit. Cal no perdre de vista la tipologia textual de Gregory & Carroll (1978), que posa de manifest les estretes i complexes relacions entre l'oral i l'escrit. La codificació inadequada de la norma oral dificultaria l'ús de la normativa.

3.1.4 Base científica de la codificació

La represa de la codificació del català es fa a final del segle xx, època en què les ciències del llenguatge han evolucionat i s'han diversificat molt. Sense un aprofitament de les ciències del llenguatge actuals, en un sentit molt ampli, la codificació seria més difícil (Costa 2007).

3.1.5 Actualització de la codificació del català. La relació entre codificació particular i codificació oficial

A partir de Costa (2016), es pot afirmar que la col·laboració estreta entre la institució codificadora oficial i els sectors acadèmics i professionals és una condició necessària per a la implantació de la normativa.

3.1.6 La variació estilística dins de la codificació

L'admissió raonable de la variació estilística en la codificació en permet la màxima implantació, ja que assegura la continuïtat necessària entre els recursos adequats

per a les produccions objectives formals i els recursos de les subjectives informals (Costa 2016).

3.1.7 L'elaboració lingüística funcional dels usuaris de la modalitat estàndard i la codificació

El compliment de la normativa en els registres objectius formals i l'ús de formes i estructures noves elaborades pels usuaris de la modalitat estàndard d'acord amb els recursos genuïns de la llengua forneixen a la institució codificadora solucions provisionals que podria acceptar oficialment sense problemes (Marí 1990 i Costa 2016).

3.1.8 Agilitat de la institució codificadora

Una lentitud no *excessiva* de les acadèmies facilitaria l'ús de la normativa (Costa 2007).

3.2 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA CODIFICACIÓ DE LA NORMA RELATIVES AL DRET LINGÜÍSTIC / PLANIFICACIÓ DE L'ESTATUS

Les qüestions pertinents des d'aquests àmbits són l'estatut jurídic de la llengua i el grau de qüestionament de l'autoritat acadèmica segons les zones. L'estatus de la normativa seria precari sense una regulació jurídica adequada del català (Marí 1990 i 2011, i Pons 2011: 115) i sense una autoritat única reconeguda legalment arreu del domini lingüístic (Costa 2007).

3.3 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA CODIFICACIÓ DE LA NORMA RELATIVES A LA SOCIOLINGÜÍSTICA PROSPECTIVA

Seguint Querol (2011: 141), sense una visió prospectiva determinats aspectes de la codificació poden presentar d'entrada problemes potencials d'implantació (v. 3.1.1.1.e4 i Costa 2009).

3.4 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA CODIFICACIÓ DE LA NORMA RELATIVES A LA CIÈNCIA POLÍTICA

Segons Branchadell (2011: 61), aquest àmbit comprèn «la relació de la llengua amb el comportament electoral, el paper de la llengua en la governança o l'impacte dels grups d'interès en la política lingüística, sense renunciar, és clar, a més i millors contribucions en l'àrea de les polítiques públiques i potser també de la teoria política». Pel que fa a la primera qüestió, sense el govern de partits polítics favorables a la normalització del català, la codificació de la normativa perdria sentit.

Creiem que es pot tractar en aquesta secció el fet que el català és la llengua pròpia de societats modernitzades (Costa 2007). Sense l'organització de la societat d'acord amb el sistema polític i socioeconòmic modern, la codificació de la normativa perdria sentit com a model que cal difondre, aprendre i usar.

3.5 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA CODIFICACIÓ DE LA NORMA RELATIVES A LA DEMOLINGÜÍSTICA

Una qüestió fonamental en aquest àmbit —entre les exposades per Torres (2011)— és la dimensió dels grups lingüístics. Paradoxalment, en grups lingüístics grans, la codificació de la normativa és més difícil, per raó de la variació, la qual, versemblantment, és més gran. En la codificació, aleshores, s'ha de plantejar la necessitat de la diasistematicitat, el policentrisme, el polimorfisme i la composicionalitat (Costa 2007).

Un altre fenomen de què s'ocupa la demolingüística és la variació del nombre de parlants d'una llengua. Paradoxalment, l'augment de parlants en un grup lingüístic minoritzat pot comportar dificultats en la codificació de la normativa. Pot haver-hi progressivament una distància més gran entre la normativa i els diferents vernacles de les comunitats lingüístiques presents en el domini lingüístic.

4. HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA DIFUSIÓ DE LA NORMA

4.1 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA DIFUSIÓ DE LA NORMA RELATIVES A LA PLANIFICACIÓ DEL CORPUS

Un plantejament de codificació que incorpori l'avaluació de la norma com una activitat imprescindible obliga a formular uns objectius precisos. Sense la difusió de la norma, no es podria avaluar la idoneïtat de la codificació. Quant a la influència

de la institució codificadora en l'ús lingüístic, una major influència de les acadèmies agilitaria la difusió de la normativa (Costa 2007). Una vehiculació mínima, heterogènia i discontinua entorpiria la difusió de la normativa (Costa 2007). Una bona formació i una bona pràctica professional en assessorament lingüístic (Marí 1990, Nogué 2010 i Costa 2012a i 2016) reforcen la difusió de la normativa. La distinció entre *normativa* i *estàndard* (Costa 2016) afavoreix la difusió de la codificació, ja que la institució codificadora pot controlar més fàcilment el procés en cada fase.

4.2 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA DIFUSIÓ DE LA NORMA RELATIVES AL DRET LINGÜÍSTIC / PLANIFICACIÓ DE L'ESTATUS

Un estatut jurídic inadequat del català (Marí 1990 i 2011, i Pons 2011: 115) obstaculitzaria la difusió de la normativa. Quant a la difusió entre els mitjans de comunicació, d'acord amb Marí (1990), cal capacitat jurídica i voluntat política de controlar l'espai comunicatiu propi, garantir una producció pròpia, mantenir una coordinació entre totes les institucions del domini lingüístic i tenir un coneixement detallat del sector.

El pluricentrisme codificador no dificulta la difusió de la normativa; sí l'aprenentatge (§ 5.3), ja que hi hauria més d'un model per aprendre (Costa 2007).

Una política inadequada de normalització lingüística dificultaria la difusió de la normativa. D'acord amb Branchadell (1996: 18-19), caldria assolir la «normalitat forta», entesa com el procés «que ha de conduir a una situació *en la qual el català sigui la primera llengua de la majoria de la població i per tant la llengua espontàniament preferida en qualsevol activitat social*».

4.3 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA DIFUSIÓ DE LA NORMA RELATIVES A LES INTERVENCIIONS SOBRE COMPETÈNCIES⁷

Riera (2011: 158-159) posa com a exemples d'intervenció sobre les competències «un sistema de certificació oficial de coneixements de llengua catalana» i el «voluntariat

7. V. també «Sociolingüística educativa escolar» (§ 5.1). Quant a la recerca sobre el bilingüisme —qüestió cabdal, que no apareix amb etiqueta pròpia—, sorgeix el dubte d'on s'emmarca. Si pensem en la relació entre, d'una banda, el bilingüisme català-espanyol/francès/italià/sard/aranès i, de l'altra, l'ús de la normativa, serien rellevants els enfocaments de les «intervencions sobre competències», de la demolingüística, de la planificació de l'estatus, de la sociolingüística educativa escolar, de la transmissió lingüística del català i de les «intervencions sobre usos». Dubtaríem de la pertinència de l'«ecologia lingüística». Per comoditat, hi reflexionem en parlar de les «intervencions sobre competències»; i, per inèrcia, també en l'àmbit de la sociolingüística educativa escolar.

per la llengua».⁸ Dificultarien la difusió de la normativa, d'una banda, entre la població adulta la manca d'un sistema de certificació. (Si més no indirectament, ja que no hi hauria hagut la pressió social o l'estímul individual d'aprendre-la i acreditar-ho oficialment.) D'altra banda, l'absència de voluntariat per la llengua dificultaria la difusió de la normativa entre la població adulta no catalanoparlant.

4.4 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA DIFUSIÓ DE LA NORMA RELATIVES A L'ANTROPOLOGIA LINGÜÍSTICA⁹

De l'antropologia lingüística —tal com l'exposa Argenter (2011)—, ens interessen en aquest treball, en primer lloc, l'actuació contra l'atròfia i l'extinció del català: sense una actuació contra elles, l'ús de la normativa seria més difícil. En segon lloc, l'efecte que pugui tenir en la implantació de la normativa la falta d'igualtat social: la manca d'igualtat d'oportunitats d'aprendre-la n'obstaculitzaria la implantació.

4.5 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA DIFUSIÓ DE LA NORMA RELATIVES A LA TRANSMISSIÓ LINGÜÍSTICA DEL CATALÀ

Una transmissió i una revernacularització insuficients de la llengua allà on calgui (Mas & Montoya 2011) dificultaria la difusió de la normativa. En tots dos casos, la relació vernacle-normativa és necessària; però no suficient.

4.6 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA DIFUSIÓ DE LA NORMA RELATIVES A LA SOCIOLINGÜÍSTICA DE LA VARIACIÓ

D'aquest àmbit, ens interessen el coneixement del canvi lingüístic i, més concretament, el del «canvi des de dalt» (Labov 1994: 878). Sense un coneixement profund del canvi lingüístic, el codificador i el difusor de la codificació no sabrien en quines condicions objectives és més fàcil que el parlant adopti una forma o estructura

8. Caldrà veure quin grau de pertinència tenen aquestes actuacions en el desenvolupament de les competències.

9. V. «Psicologia social» (§ 5.2), «Intervencions sobre ideologies» (§ 5.11) i «representació cognitiva» (§ 5.9).

(Costa 2007). Quant al canvi des de dalt, la difusió de la normativa n'és un cas, quan les normes prescriuen un ús diferent del vernacle del parlant (Costa 2007). Hawkey (2012: 18) parla de *top down phenomena* com a «implemented above the level of consciousness, as the result of actions of an officially sanctioned organization or body, which are driven by conscious decision-making and aim to approximate language usage rich in overt prestige».

4.7 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA DIFUSIÓ DE LA NORMA RELATIVES A LA SOCIOLINGÜÍSTICA PROSPECTIVA

Són rellevants els conceptes bàsics en aquest enfocament de *visió prospectiva* i de *valor funcional*. Sense una visió prospectiva de la codificació, la difusió de la normativa *serà* més difícil. Pel que fa al valor funcional, si es trien formes sense facilitat d'adquirir-se, la difusió de la normativa *serà* més difícil (Costa 2009 i § 3.1.1.1e4 del present text.)

4.8 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA DIFUSIÓ DE LA NORMA RELATIVES A LA CIÈNCIA POLÍTICA

Sense l'organització de la societat d'acord amb el sistema polític i socioeconòmic modern i sense el govern de partits polítics favorables a la normalització del català, la difusió de la normativa seria més difícil.

4.9 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE LA DIFUSIÓ DE LA NORMA RELATIVES A LES INTERVENCIIONS SOBRE IDEOLOGIES¹⁰

Una ideologia desfavorable dels agents polítics i de la població en general entrebancaria la difusió de la normativa.

10. V. «Antropologia lingüística» (§ 4.4), «Psicologia social» (§ 5.2) i «representació cognitiva» (§ 5.9).

5. HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'APRENTATGE DE LA NORMA

5.1 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'APRENTATGE DE LA NORMA RELATIVES A LA SOCIOLINGÜÍSTICA EDUCATIVA ESCOLAR¹¹

En aquest àmbit, cal dir que l'aprenentatge de la normativa seria més difícil, si no es donen les condicions següents:

- a) Si no s'emmarca l'ensenyament en unes variables psicosociolingüístiques adequades (Vila 2011: 213). Cal adequar l'ensenyament de la normativa a l'edat de l'alumnat i identificar els casos d'*age grading* (Labov 1994: 111). Inclouria la reflexió sobre la relació entre, d'una banda, el bilingüisme català-espanyol/francès/italià/sard/aranès, segons les zones del domini lingüístic (i el multilingüisme general) i, de l'altra, l'aprenentatge de la normativa. Cada professor ha de saber adequar l'ensenyament al seu grup.
- b) Si no s'ensenyava la normativa amb principis i tècniques interaccionals (Vila 2011: 212) i comunicatives (Costa 2007) per facilitar-ne l'aprenentatge.
- c) Si el professorat que ensenya normativa no té els coneixements i les representacions adequats (Vila 2011: 212). Costa (2007) planteja el desconeixement que tenen certs docents de la norma i la poca competència de l'alumnat de magisteri.
- d) Si els aprenents no tenen les habilitats metalingüístiques adequades (Vila 2011: 212). En aquest sentit, Fontich (2013) afirma que hi ha incertesa sobre la relació entre l'ensenyament de la gramàtica i l'ensenyament de l'escriptura. Myhill (2013) dona uns quants principis claus de l'ensenyament de la gramàtica.
- e) Si no hi ha un model lingüístic escolar adequat (Costa 2007 i Vila 2011: 213, i § 5.5).
- f) Si no hi ha una integració social i lingüística adequades (Vila 2011: 213).
- g) Si no hi ha una actitud favorable de l'alumnat a la recepció de coneixements, actituds i valors (Costa 2007). Bruni (2016) proposa recuperar l'escriptura formal per mantenir els vincles entre generacions, davant dels missatges que circulen per la xarxa, que reforcen la col·loquialitat en posar èmfasi en la dixi (*tu, ara i aquí*).

11. V. Branchadell (1996: 129-132) i, en aquest text, «Intervencions sobre les competències».

5.2 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'APRENTATGE DE LA NORMA RELATIVES A LA PSICOLOGIA SOCIAL¹²

En primer lloc, dels temes exposats per Strubell (2011), cal parlar dels possibles *factors socials favorables a l'aprenentatge del català*. Sense uns factors socials favorables, l'aprenentatge de la normativa seria més difícil. En una primera reflexió les possibles incidències en l'aprenentatge de la normativa podrien ser les que s'esmenten a continuació:

- Edat: sembla que la població nascuda el 1977 o abans (prenent idealment el 1980 com el primer any en què s'estén a Catalunya l'ensenyament en català)¹³ no va ser escolaritzada íntegrament en català. Per tant, potser indirectament, el factor edat és pertinent pel que fa a l'avaluació de l'aprenentatge de la normativa.
- Classe social: caldria veure si els resultats de català dels centres privats i concertats en les diferents proves que passa l'Administració són millors que els dels públics.
- Nivell d'estudis: segons Costa (2007) és versemblant esperar que el nivell d'estudi és pertinent per a l'aprenentatge de la normativa. Després de l'ensenyament reglat, n'hi hauria un ventall ampli, des dels estudis de Filologia Catalana i Traducció (on el català és objecte d'estudi) fins a estudis on fins i tot l'ús del català sigui mínim o inexistent.
- Posició econòmica / feina (v. § 5.10).

En segon lloc, seguint Fishman (1974) i Díaz Fouces (1997), val la pena plantejar-se el paper de model i contramodel de les llengües dominants. Les solucions oficials (i les no oficials) sovint són percebudes com a invents per allunyar-se del castellà. Cal no oblidar l'altre extrem del pèndol: els puristes. Per tant, hi ha un difícil equilibri entre genuïnitat i manlleu necessari, sense el qual l'aprenentatge de la normativa seria més difícil (Costa 2007).

A partir d'aquí, certs aspectes afavoririen l'aprenentatge de la normativa: la *identitat social favorable al català* (si el parlant estableix una relació directa entre catalanitat i ús correcte de la llengua);¹⁴ la possible *acomodació lingüística favorable al català* (es pot pensar en una acomodació cap al model normatiu, com a intent de

12. V. «Antropologia lingüística» (§ 4.4), «Intervencions sobre ideologies» (§ 5.11) i «representació cognitiva» (§ 5.9).

13. Als altres territoris la data és encara més tardana o no és rellevant perquè no hi ha ensenyament reglat de català.

14. V. també la «representació cognitiva» de l'ecologia lingüística (§ 5.9).

parlar correctament); els possibles *estereotips positius sobre la normativa*; la possible *influència social favorable a la normativa* (si s'aconsegueix establir entre els parlants una visió positiva de l'ús correcte de la llengua); i les possibles *actituds favorables a la normativa del català*.¹⁵

5.3 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'APRENTATGE DE LA NORMA RELATIVES A LA PLANIFICACIÓ DE CORPUS

En aquest àmbit, afavoririen l'aprenentatge de la normativa:

- a) La influència adequada de les acadèmies (Costa 2007). Corbeil (1983) recorda la capacitat d'aprenentatge continu de l'individu —que Vila (2011) indica que és un aspecte desatès en la recerca.
- b) Un tractament eficaç de la ultracorrecció (Costa 2007).
- c) Una bona formació i una bona pràctica professional en assessorament lingüístic (Marí 1990, Nogué 2010 i Costa 2012a i 2016).
- d) La distinció entre normativa i estàndard, ja que la institució codificadora pot controlar el segon més fàcilment (Costa 2016).

En canvi, el pluricentrisme codificador dificulta l'aprenentatge de la normativa, ja que hi ha més d'un model proposat (Costa 2007).

5.4 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'APRENTATGE DE LA NORMA RELATIVES A L'ANTROPOLOGIA LINGÜÍSTICA¹⁶

L'aprenentatge de la normativa seria més difícil sense «ideologia lingüística» favorable a la normativa oficial: Costa (2007) parla de «prejudicis en la recepció de la normativa» i proposa treballar en l'anàlisi del discurs normatiu. També dificultarien l'aprenentatge de la norma un canvi de codi i una tria de llengua desfavorables al català i un «manteniment de la llengua» nul o baix.

15. V. també la «representació cognitiva» de l'ecologia lingüística (§ 5.9).

16. V. «Psicologia social» (§ 5.2), «Intervencions sobre» (§ 5.11) i «representació cognitiva» (§ 5.9).

5.5 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'APRENTATGE DE LA NORMA RELATIVES A LES INTERVENCIIONS SOBRE COMPETÈNCIES¹⁷

Riera (2011: 158-159) posa com a exemples d'intervenció sobre les competències «l'establiment de la *conjunció lingüística* en el sistema educatiu», «l'organització de cursos de català per a adults» i «el desenvolupament de nous mètodes d'aprenentatge de segones llengües per a persones adultes». Es poden adduir en aquest apartat les indicacions de Marí (1990: 22-24), d'una banda, d'«organitzar sistemes adequats de formació i informació» per a cadascun dels agents que participen en «el procés de difusió social del model» perquè tinguin «la motivació, la informació i l'ajuda necessàries per a poder exercir el rol que s'espera d'ells». De l'altra banda, cal «establir procediments de selecció i promoció» per a aquests agents.

Sobre la *conjunció lingüística* en el sistema educatiu, cal dir que, sense ella, a l'alumnat no catalanoparlant li costaria més aprendre la normativa. Inclouria la reflexió sobre relació entre el bilingüisme català - espanyol / francès / italià / sard / aranès (segons les zones del domini lingüístic) i l'ús de la normativa. Cal no descartar, però, que en aspectes en què la norma i el vernacle divergeixen, això pugui provocar dubtes en el catalanoparlant. Però també es constata que, en molts casos, la normativa com a model és la veritable L2 que aprèn el no-catalanoparlant. Caldria avaluar si, sense aquest sistema, l'alumnat catalanoparlant tindria menys dificultats per aprendre la normativa. Quant als cursos de català per a adults, sense aquests costaria més aprendre la normativa a la població adulta.

Pel que fa als mètodes d'aprenentatge de segones llengües per a persones adultes, sense aquests la població adulta no catalanoparlant tindria més dificultats per aprendre la normativa. És molt interessant en aquest àmbit el plantejament del Teaching and Learning Toolkit (Higgins *et alii* 2013).

5.6 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'APRENTATGE DE LA NORMA RELATIVES A LA TRANSMISSIÓ LINGÜÍSTICA DEL CATALÀ

Una transmissió de la llengua i sense una revernacularització insuficients de la llengua allà on calgui entrebancaria l'aprenentatge de la normativa. En tots dos casos, la relació vernacle-normativa és necessària però no suficient.

17. V. també «Sociolingüística educativa escolar» (§ 5.1).

5.7 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'APRENENTATGE DE LA NORMA RELATIVES A LA SOCIOLINGÜÍSTICA PROSPECTIVA

Sense una visió prospectiva, l'aprenentatge de la normativa *serà* més difícil. Si es trien formes sense facilitat d'adquirir un valor funcional, l'aprenentatge de la normativa *serà* més difícil (Costa 2009).

5.8 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'APRENENTATGE DE LA NORMA RELATIVES A LA CIÈNCIA POLÍTICA

Sense el govern de partits polítics favorables a la normalització del català i sense l'organització de la societat d'acord amb el sistema polític i socioeconòmic modern —amb el català com a llengua oficial—, l'aprenentatge de la normativa perdria sentit.

5.9 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'APRENENTATGE DE LA NORMA RELATIVES A L'ECOLOGIA LINGÜÍSTICA¹⁸

Una «representació cognitiva» inadequada, tant del professorat com de l'aprenent, obstaculitzaria l'aprenentatge de la normativa (Comellas 2011: 68-69).¹⁹

5.10 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'APRENENTATGE DE LA NORMA RELATIVES A L'ECONOMIA DE LA LLENGUA

Un valor econòmic insuficient en devaluaria l'aprenentatge.²⁰

18. V. «Antropologia lingüística» (§ 4.4), «Psicologia social» (§ 5.2) i «Intervencions sobre ideologies» (§ 5.11).

19. Afirma que «en el pla dels comportaments lingüístics, el manteniment de les varietats lingüístiques està en funció, en primera instància, dels usos que en facin els parlants. I aquests usos es presenten en tant que convencions socials que van essent adoptades en el marc d'una determinada situació social, política i econòmica i d'unes determinades representacions cognitives que racionalitzen, «expliquen» i justifiquen les decisions comportamentals adoptades» (Bastardas 2004: 29). V. també «Actituds favorables a la normativa del català» (§ 5.2) i «Intervencions sobre ideologies».

20. Alarcón (2011: 20): «Atesa la centralitat de la llengua en els nous models productius, aquesta es considera com un factor de producció més i experimenta un procés de mercantilització (Heller 2005)» i (p. 21) «l'economia de la llengua comprendria dos subcamp: 1) l'estudi de les relacions entre llengua i activitat econòmica (ús de les llengües en el món laboral i comercial o el seu paper en el creixement econòmic) i 2) l'estudi

5.1.1 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'APRENENTATGE DE LA NORMA RELATIVES A LES INTERVENCIIONS SOBRE IDEOLOGIES²¹

Una ideologia desfavorable dels agents polítics, de la comunitat educativa i de la població en general dificultaria aprendre la normativa.

5.1.2 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'APRENENTATGE DE LA NORMA RELATIVES A LA SOCIOLINGÜÍSTICA DE LA VARIACIÓ

Fruit del coneixement del canvi lingüístic, el codificador i el difusor de la codificació han de saber en quines condicions objectives és més fàcil que el parlant aprengui una forma o estructura (Costa 2007).

6. HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'ÚS EFECTIU DE LA NORMA

Generalment, hi ha una estreta relació de causa-conseqüència entre aprenentatge i ús. Per tant, cal considerar que el que es diu sobre les «hipòtesis pertinents sobre l'aprenentatge de la norma», pel que fa als àmbits que s'enumeren a continuació, també val per a les hipòtesis pertinents sobre l'ús efectiu de la norma: hipòtesis de psicologia social (v. el § 5.2), d'antropologia lingüística (v. § 5.4), de l'àmbit de les intervencions sobre competències (v. § 5.5),²² d'economia de la llengua (v. § 5.10), de transmissió lingüística del català (v. § 5.6), de sociolingüística prospectiva (v. § 5.7), d'ecologia lingüística (v. § 5.9), relatives a intervencions sobre ideologies (v. § 5.11) i de sociolingüística de la variació (v. § 5.12). Fora d'aquestes coincidències, hi ha els següents àmbits específics sobre l'ús efectiu de la norma.

de les dimensions socials de la llengua des del mètode econòmic tal com s'aplica, principalment, des dels àmbits científics de l'economia, la ciència política i la sociologia (tracta des de l'equilibri dels mercats lingüístics fins a la discriminació i el nacionalisme lingüístic) (Colomer 1996a: 10-11).»

21. V. «Antropologia lingüística» (§ 4.4), «Psicologia social» (§ 5.2), «Intervencions sobre ideologies» (§ 5.11) i «representació cognitiva» (§ 5.9).

22. V. també «Sociolingüística educativa escolar» (§ 5.1):

6.1 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'ÚS EFECTIU DE LA NORMA RELATIVES A LA PLANIFICACIÓ DEL CORPUS

Una vehiculació sense avaluació de la prova d'ús constant entrebancaria el control del grau d'ús de la normativa. Sense una vehiculació màxima, homogènia i sense interrupcions, l'ús de la normativa seria més difícil (Costa 2007).²³

6.2 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'ÚS EFECTIU DE LA NORMA RELATIVES A LA DEMOLINGÜÍSTICA

Paradoxalment, d'una banda, en grups lingüístics grans l'ús de la normativa és més difícil, per raó de la variació, la qual, versemblantment, és més gran. D'altra banda, l'augment de parlants en un grup lingüístic minoritzat pot comportar dificultats en l'ús de la normativa (almenys per als nous parlants).

L'ús de la normativa seria més difícil,

- a) Sense una vitalitat lingüística consolidada: caldria una vitalitat consolidada en els àmbits on és imprescindible la producció de discursos controlats i formals. És el que planteja Alà Baylac (2016) en parlar de la situació del català a la Catalunya del Nord: hi ha molt poca presència del català al carrer, però hi ha parlants que n'estan aprenent la varietat normativa. De tota manera, aquesta mateixa vitalitat porta cíclicament, constantment, a una tensió entre norma i ús, per mor de la creativitat lingüística.
- b) Sense usos lingüístics interpersonals freqüents en català.²⁴
- c) Sense una identitat lingüística favorable al català.²⁵

6.3 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'ÚS EFECTIU DE LA NORMA RELATIVES AL DRET / PLANIFICACIÓ DE L'ESTATUS

L'absència d'un estatut jurídic adequat del català (Marí 1990 i 2011 i Pons 2011: 115), d'una autoritat única reconeguda legalment arreu del domini lingüístic (Costa 2007) i d'una «normalitat forta» (v. § 4.2) dificultarien l'ús de la normativa.

23. Quant al qüestionament de l'autoritat acadèmica segons les zones, la ultracorrecció i la necessitat de formació i informació per a professionals de la llengua, v. § 5.3.

24. V. també «Antropologia lingüística» (§ 4.4).

25. V. també la «representació cognitiva» de l'ecologia lingüística (§ 5.9).

6.4 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'ÚS EFECTIU DE LA NORMA RELATIVES A LES INTERVENCIIONS SOBRE ELS USOS²⁶

Aplicar la normativa seria més difícil sense un manteniment de la llengua en les situacions formals, amb discursos controlats, en els quals és adequat l'ús de la normativa. També dificulta la implantació de la normativa l'absència d'uns mitjans de comunicació d'abast general per a tot el domini lingüístic (Marí 1990 i Costa 2007).

6.5 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'ÚS EFECTIU DE LA NORMA RELATIVES A LA CIÈNCIA POLÍTICA

La normativa seria menys necessària sense el govern de partits polítics favorables a la normalització del català i sense l'organització de la societat d'acord amb el sistema polític i socioeconòmic modern —amb el català com a llengua oficial (v. § 5.8).

6.6 HIPÒTESIS PERTINENTS SOBRE L'ÚS EFECTIU DE LA NORMA RELATIVES A LA PRAGMÀTICA I ANÀLISI DEL DISCURS²⁷

Sense una relació adequada entre l'ús i les estructures lingüístiques, l'ús de la normativa seria més difícil. Caldria aprofundir aquest concepte de «relació». Però la noció d'ús remet a un *ara* i *aquí* irrepetibles que fan pensar en situacions concretes (microsociolingüístiques). Costa (2007) destaca la importància creixent de l'oralitat, de la imatge i de la informalitat. Una resituació inadequada de l'oralitat, la imatge i la informalitat —d'acord amb la tipologia de relacions entre oral i escrit de Gregory & Carroll (1978)— obstaculitzaria l'ús de la normativa. Cal tenir en compte el que diu Bruni (2016): v. § 5.1.

26. V. també «Antropologia lingüística» (§ 4.4) i «Demolingüística» (§ 6.2).

27. Alturo (2011: 29): «visió funcional interdisciplinària sobre l'ús del llenguatge i la comunicació, [...] els objectius generals d'aquesta disciplina responen a dos interessos bàsics: l'estudi dels processos d'ús i l'anàlisi de la relació entre l'ús i les estructures.» I p. 30: «Els estils discursius, la llengua dels polítics, dels mitjans de comunicació, la construcció de la identitat en el discurs, els aspectes pragmàtics de la traducció, *els models de llengua*, la pragmaestilística, la fraseologia, la dixi, la modalització, la cortesia i els marcadors i connectors són els temes que més han atret l'atenció de pragmatistes i analistes del discurs.» (La cursiva és nostra.)

7. OBSERVACIONS FINALS

El motiu per emprendre aquest treball ha estat l'assumpció de la necessitat de desenvolupar el concepte de *marc de condicions sociolingüístiques favorables*, concepte clau per analitzar la implantació de la normativa. El nostre objectiu, doncs, ha estat intentar concretar-lo, preguntant-nos quina relació pot tenir cada un dels fenòmens, actuacions, comportaments, actituds, etc., que cada un dels àmbits que Pradilla (2011c) identifica com a propis de la sociolingüística.

El resultat que podem oferir fins aquí és una exposició dels factors sociolingüístics que poden influir en la implantació de la normativa relacionant aquesta possible influència amb cada un dels passos de l'estandardització lingüística: codificació, difusió, aprenentatge i ús efectiu. Dins de cada un dels passos, els factors estan exposats en ordre decreixent de possible importància. Es podria dir que aquest plantejament permetria practicar la «traçabilitat» quan es dona un cas de falta d'ús d'una estructura normativa: davant de la pregunta «per què el parlant *x* no usa la forma normativa *y*?», cada un dels epígrafs d'aquest treball pot ser proposat com a possible resposta; és a dir, com a hipòtesi causal que caldrà refutar o confirmar. Un plantejament com aquest permetria, a més, situar cada cas en el seu context geogràfic i social: per exemple, no és el mateix la falta d'ús de la normativa en un territori amb ensenyament reglat i ús social raonable que en un territori sense ensenyament reglat i amb absència de la llengua en la societat.

Ara correspon fer una valoració general, tant de quin àmbit sociolingüístic sembla que és més rellevant per a cada fase de l'estandardització com de quin àmbit sembla més rellevant en conjunt, a partir de les dades del quadre 1.

Quadre 1. Àmbits sociolingüístics potencialment rellevants
per a cada fase de l'estandardització²⁸

Codificació	Difusió	Aprenentatge	Ús
1. planificació del corpus (1r; 8 factors)	planificació del corpus (1r)	planificació de corpus (3r)	planificació del corpus (2n)
2. dret lingüístic / planificació de l'estatus (2n)	dret lingüístic / planificació de l'estatus (2n)		dret / planificació de l'estatus (5è)
3. sociolingüística prospectiva (3r)	sociolingüística prospectiva (7è)	sociolingüística prospectiva (7è)	sociolingüística prospectiva (10è)
4. ciència política (4t)	ciència política (8è)	ciència política (8è)	ciència política (11è)
5. demolingüística (5è)			demolingüística (3r)
6.	intervencions sobre competències (3r)	intervencions sobre competències (5è)	intervencions sobre competències (6è)
7.	antropologia lingüística (4t)	antropologia lingüística (4t)	antropologia lingüística (4t)
8.	transmissió lingüística (5è)	transmissió lingüística (6è)	transmissió lingüística (8è)
9.	sociolingüística de la variació (6è)	sociolingüística de la variació (12è)	sociolingüística de la variació (15è)
10.	intervencions sobre ideologies (9è)	intervencions sobre ideologies (11è)	intervencions sobre ideologies (13è)
11.		sociolingüística educativa escolar (1r)	
12.		psicologia social (2n)	psicologia social (1r)
13.		ecologia lingüística (9è)	d'ecologia lingüística (12è)
14.		economia de la llengua (10è)	economia de la llengua (7è)
15.			intervencions sobre els usos (9è)
16.			pragmàtica i anàlisi del discurs (14è)

Quant a la rellevància de cada àmbit sociolingüístic, en la fase de codificació de la norma hem identificat factors de cinc àmbits sociolingüístics diferents. S'hi fa evident de seguida que els factors relacionats amb la planificació del corpus són els més nombrosos, amb un paper destacadíssim dels criteris de codificació. Amb molta menys rellevància quantitativa, hem cregut que poden influir en la codificació de les

28. Els ordinals entre parèntesis indiquen el lloc que ocupa l'àmbit en el grau d'influència per a cada fase de l'estandardització (les columnes).

formes normatives factors relacionats amb el dret lingüístic / planificació de l'estatus, la sociolingüística prospectiva, la ciència política i la demolingüística.

En la fase de difusió de la norma, ens han semblat pertinents factors de nou àmbits diferents. Hem identificat cinc factors potencialment rellevants lligats a la planificació de corpus. A partir d'aquí, en ordre progressivament menor, hem trobat factors relacionats amb el dret lingüístic / planificació de l'estatus, les intervencions sobre competències, l'antropologia lingüística, la transmissió lingüística del català, la sociolingüística de la variació, la sociolingüística prospectiva, la ciència política i les intervencions sobre ideologies.

Quant a l'aprenentatge de la norma, el primer fet destacat és que ens han semblat rellevants dotze àmbits diferents. Quantitativament, es pot dir que hi ha dos blocs. N'hi hauria un primer —format pels factors lligats a la sociolingüística educativa escolar, la psicologia social, la planificació de corpus, l'antropologia lingüística i les intervencions sobre competències—, en què hem identificat força factors rellevants per a l'aprenentatge. El segon comprendria els àmbits els factors dels quals són sensiblement menys nombrosos: la transmissió lingüística del català, la sociolingüística prospectiva, la ciència política, l'ecologia lingüística, l'economia de la llengua, les intervencions sobre ideologies i la sociolingüística de la variació.

En últim terme cal parlar dels factors que poden influir en l'ús efectiu de la norma. L'adjectiu *últim* no és sols un indicador de la fase que es troba al final de l'estandardització, sinó que significa en aquest treball la fase més important, ja que la finalitat de tota estandardització és la implantació de la normativa. En arribar a l'anàlisi d'aquesta última fase, de seguida ens hem adonat de la gran interrelació que té amb la de l'aprenentatge. Això, que és de sentit comú, s'ha manifestat en el fet que hem cregut que —donada l'estreta relació de causa-conseqüència entre aprenentatge i ús— cal considerar que el que es diu sobre les «hipòtesis pertinents sobre l'aprenentatge de la norma», pel que fa als àmbits que s'enumeren a continuació, també val per a les hipòtesis pertinents sobre l'ús efectiu de la norma: hipòtesis de psicologia social, d'antropologia lingüística, de l'àmbit de les intervencions sobre competències, d'economia de la llengua, de transmissió lingüística del català, de sociolingüística prospectiva, d'ecologia lingüística, relatives a intervencions sobre ideologies i de sociolingüística de la variació. Però, a banda del paral·lelisme entre aquests nou factors potencialment pertinents per a l'aprenentatge i l'ús de la norma, encara hem cregut rellevants factors dels sis àmbits següents: la planificació del corpus, la demolingüística, el dret / planificació de l'estatus, les intervencions sobre els usos, la ciència política i la pragmàtica i l'anàlisi del discurs. Per tant, hem identificat possibles factors condicionadors de l'ús de quinze àmbits diferents.

Si se'ns permet una petita suma dels àmbits potencialment rellevants per a cada una de les fases de l'estandardització, el resultat és el següent:

Codificació	5
Difusió:	9
Aprenentatge	12
Ús	15

S'observa un nombre creixent d'àmbits potencialment rellevants a mesura que ens acostem a l'anàlisi de l'ús efectiu de la norma. Cal no oblidar, però, el gran nombre de factors lligats a la planificació de corpus hipotèticament rellevants en la fase de codificació.

Un cop hem valorat quins àmbits sociolingüístics sembla que són més rellevants per a cada fase de la implantació, passem a valorar quins àmbits semblen més rellevants en conjunt (quadre 1).

En destaquen tres com a àmbits potencialment rellevants per a les quatre fases de l'estandardització, sobretot la planificació de corpus, que no sols ocupa almenys el tercer lloc, sinó que inclou molts factors pertinents: es confirma, doncs, que és la disciplina i activitat que té com a comesa l'estandardització. Quant als altres dos àmbits, tots dos ocupen posicions endarrerides, perifèriques: en el cas de la sociolingüística prospectiva, potser és degut al fet que es pot considerar més una perspectiva general, aplicable transversalment a qualsevol estudi sociolingüístic, que una disciplina específica; pel que fa a la ciència política, potser és degut al fet que la implantació de la normativa és un de tants casos específics de política lingüística, que —al seu torn— és un cas concret de política.

Si entrem en els àmbits presents en tres fases, se'ns dibuixen dues situacions. Per una banda, trobem el dret lingüístic / planificació de l'estatus, del qual cal dir que hi és present pel fet que sense un marc legal i una dinamització lingüística adequats no hi ha codificació ni difusió i pot ser difícil usar la normativa.

Per l'altra banda, hi ha cinc àmbits presents alhora en la difusió, l'aprenentatge i l'ús: el que sembla menys perifèric és l'antropologia lingüística, sobretot en contraposició amb l'àmbit d'intervencions sobre ideologies, amb el qual —d'acord amb la presentació que se'n fa al monogràfic de Pradilla (2011b)— té certes coincidències temàtiques i metodològiques.²⁹ No sembla arriscat parlar a continuació de les intervencions sobre competències —que tenen coincidències temàtiques amb la

29. Aquestes coincidències també es donen amb l'ecologia lingüística i la psicologia social, totes dues pertinents —la segona en una posició bàsica— per a les fases d'aprenentatge i ús.

sociolingüística educativa escolar, present només en la fase d'aprenentatge però en una posició fonamental. La influència dels pocs fenòmens de transmissió lingüística i de sociolingüística de la variació que hem adduït tenen una relació amb aquestes tres fases que es pot qualificar de llunyana.

Passant als àmbits relacionables amb dues fases, hi trobem dues situacions. En primer lloc, la demolingüística ha estat adduïda en relació amb la codificació com a condicionant remot i com a factor fonamental en la fase de l'ús. En segon lloc, cal parlar dels tres àmbits hipotèticament pertinents en les fases d'aprenentatge i d'ús: d'una banda, l'ecologia lingüística i la psicologia social (aquesta amb una influència fonamental) i, de l'altra, l'economia de la llengua, amb una posició clarament de marc.

Finalment, cal parlar dels àmbits que són potencialment rellevants en només una fase. Ens trobem en dues situacions diametralment oposades: mentre que la sociolingüística escolar és l'àmbit, de lluny, amb més factors potencialment rellevants per a la fase d'aprenentatge, la pragmàtica i l'anàlisi del discurs només poden tenir una incidència en l'ús de la normativa en situacions comunicatives molt específiques.

Fins aquí les nostres observacions. Esperem que aquest treball sigui un punt de partida per a la discussió general, en la sociolingüística, sobre el concepte de *marc de condicions sociolingüístiques favorables per a la implantació de la normativa* i per a treballs monogràfics sobre cada una de les hipòtesis. D'altra banda, confiem que un benefici d'aquest article per a la comunitat científica catalana sigui disposar d'una base per a un protocol d'actuació quan hi hagi un problema de falta d'ús efectiu d'una forma normativa.

JOAN COSTA CARRERAS
Universitat Pompeu Fabra
joan.costa@upf.edu
ORCID 0000-0002-5955-824X

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALARCÓN, Amado (2011) «Economia de la llengua», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 19-28.
- ALTURO, Núria (2011) «Pragmàtica i anàlisi del discurs», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 29-42.
- ARGENTER, Joan A. (2011) «L'antropologia lingüística: etnografia i conceptes», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 43-54.

- BAYLAC, Alà (2016) «Amor, emoció i artifice de la llengua catalana a la Catalunya Nord avui / Love, emotion and artifice of Catalan language in Northern Catalonia today», dins Francesc Feliu & Josep M. Nadal (eds.), *Constructing Languages. Norms, myths and emotions*, Amsterdam, John Benjamins, pp. 351-360.
- BERTHELOT, Jean-Michel (1998 [1a ed. 1990]) *L'intelligence du social : Le pluralisme explicatif en sociologie*, París, Presses Universitaires de France. [Reimprès el 2006.]
- BRANCHADELL, Albert (1996) *La normalitat improbable: obstacles a la normalització lingüística*, Barcelona, Empúries.
- (2011) «La contribució (escassa i poc reconeguda) de la ciència política a l'estudi de la relació entre llengua i societat», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 55-64.
- BRUNI, Francesco (2016) «The Spanish Quarter of Naples: The dynamics of language innovation and persistence between linguistic uses and metalinguistic reflections», dins Francesc Feliu & Josep M. Nadal (eds.), *Constructing Languages. Norms, myths and emotions*, Amsterdam, John Benjamins, pp. 23-38.
- COBARRUBIAS, J. & J. A. FISHMAN, eds. (1983). *Progress in Language Planning. International Perspectives*, Amsterdam, Mouton.
- COMELLAS CASANOVA, Pere (2011) «Ecologia lingüística», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 65-72.
- CORBEIL, Jean-Claude (1983) «Éléments d'une théorie de la régulation linguistique», dins Édith Bédard & Jacques Maurais (eds.), *La norme linguistique*, Québec, Gouvernement. Ministère des communications, pp. 281-303.
- COSTA, Joan (2000) «El concepte de norma en lingüística, sociolingüística i planificació lingüística», *Els Marges*, 68, pp. 89-105. [En línia: <http://www.raco.cat/index.php/Marges/article/view/90692/156777>.]
- (2007) «Réflexions sur la diffusion de la norme linguistique catalane», dins Viaut, Alain (dir.), *Variable territoriale et promotion des langues minoritaires*, Pessac, Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine, pp. 287-300.
- (2009) *La norma sintàctica del català segons Pompeu Fabra*, Berlín, Peniope.
- (2012a) «La recerca sobre normativa i assessorament lingüístic: estat de la qüestió». Ponència presentada a la I Jornada sobre Correcció i Assessorament Lingüístic, organitzada el 8 de maig de 2012 pel Departament de Filologia Catalana, la Facultat de Traducció i Interpretació i la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma i l'Institut d'Estudis Catalans.
- COSTA, Joan (2012b) «Relació entre el MCSLF i els criteris de codificació de Labèrnia (2010). Versió del 5/9/12». [Document de treball.]

- COSTA, Joan (2013) «La recerca sobre normativa: proposta general», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 23, pp. 269-286.
- (2016) «La planificació de corpus: estat de la qüestió», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 26, pp. 123-137.
- COSTA, Joan & Aina LABÈRNIA (2014) «La implantació de la normativa dels relatius: els resultats en dos exercicis gramaticals», *Caplletra*, 56, pp. 99-129.
- DÍAZ-FOUCES, Òscar (1997) *Sobre ortografia gallega* [microfitxa], Barcelona, Universitat. [Tesi doctoral.]
- FELIU, Francesc & Josep M. NADAL, eds. (2016) *Constructing Languages. Norms, myths and emotions*, Amsterdam, John Benjamins.
- FISHMAN, Joshua (1974) «Language modernization and planning in comparison with other types of national modernization and planning», dins *Advances in language planning*, The Hague, Mouton.
- FONTICH, Xavier (2013) «L'ensenyament de la gramàtica: un debat obert». Ponència a les jornades «La gramàtica: una eina necessària per aprendre a escriure?», organitzades pel Grup de Recerca sobre Ensenyament i Aprenentatge de Llengües (UAB) el 10 i l'11 de maig de 2013.
- GREGORY, Michael & Susanne CARROLL (1978) *Language and Situation : language Varieties and Their Social Contexts*, London, Routledge and Kegan Paul.
- HAUGEN, Einar (1983) «The implementation of corpus planning: theory and practice», dins J. Cobarrubias & J. A. Fishman (eds.) *Progress in Language Planning. International Perspectives*, Amsterdam, Mouton, pp. 269-289.
- HAWKEY, James William (2012) *Language policy and language contact in Barcelona: a contemporary perspective*. [Tesi doctoral en línia: <http://qmro.qmul.ac.uk/jspui/handle/123456789/3085>.]
- HIGGINS, S. et alii (2013) *The Sutton Trust-Education Endowment Foundation Teaching and Learning Toolkit*, Londres, Education Endowment Foundation. [En línia: <http://educationendowmentfoundation.org.uk/toolkit/>.]
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. SECCIÓ FILOLÒGICA (1999) *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, II. Morfologia*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- LABÈRNIA, Aina (2010) «Proposta metodològica per a l'avaluació de la implantació de la norma dels pronoms relatius en català». [Treball de màster.]
- LABOV, William (1994-2001) *Principles of linguistic change*, Oxford, Blackwell, 2 vol.
- MARÍ, Isidor (1990) «Condicions prèvies per a la difusió d'un model lingüístic als mitjans de comunicació», dins Antoni Ferrando (ed.), *La llengua als mitjans de comunicació. Actes de les Jornades sobre la Llengua Oral als Mitjans de Comunicació Valencians (València, 1987)*, València, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, pp. 17-24.

- (2011) «De la normalització a la sostenibilitat: els límits de la planificació de l'estatus», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 83-94.
- (2012) Intervenció en el debat «Estàndard i correcció en el català», organitzat pel Col·legi de Llicenciats en Filosofia, Lletres i Ciències, el 8 de març de 2012.
- MARTÍN MARTÍN, José Miguel (2005) «La adquisición de la lengua materna (L1) y el aprendizaje de una segunda lengua (L2) / lengua extranjera (LE): procesos cognitivos y factores condicionantes», dins Jesús Sánchez Lobato & Isabel Santos Gargallo (dirs.): *Vademécum para la formación de profesores. Enseñar español como segunda lengua (L2) / lengua extranjera (LE)*, Madrid, SGEL, pp. 261-286.
- MAS, Antoni & Brauli MONTOYA (2011) «La transmissió lingüística del català: estat de la qüestió i avaluació analítica», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 95-104.
- MYHILL, Debra (28/5/2013) «Repensar la gramàtica com a recurs per a l'escriptura». [Sessió de màster del Grup de Recerca sobre Ensenyament i Aprenentatge de Llengües.]
- NOGUÉ, Neus; (2010) «L'assessorament lingüístic: panoràmica i estat de la qüestió», dins Neus Nogué, Òscar Bladas & Lluís Payrató (eds.), *L'assessorament lingüístic: funcions i criteris*, Barcelona, Universitat de Barcelona, pp. 17-36.
- NOGUÉ, Neus, Òscar BLADAS & Lluís PAYRATÓ, eds. (2010) *L'assessorament lingüístic: funcions i criteris*, Barcelona, Universitat de Barcelona.
- PALOMA, David & Mònica MONTSERRAT (2012) «Sobre el respecte per la pronunciació local en els topònims catalans». Ponència presentada a la I Jornada sobre Correcció i Assessorament Lingüístic, organitzada el 8 de maig de 2012, pel Departament de Filologia Catalana, la Facultat de Traducció i Interpretació i la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma i l'Institut d'Estudis Catalans.
- PAYRATÓ, Lluís (2008) *De profesión, lingüista: panorama de lingüística aplicada*, Barcelona, Ariel. [2a ed. ampliada i actualitzada, 4a. impr.]
- PÉREZ SALDANYA, Manuel (1998) «Gramàtica normativa», dins *Diccionari de lingüística*, Oliva, Colomar.
- PONS, Xavier (2011) *L'évaluation des politiques éducatives*, París, Presses Universitaires de France.
- PONS PARERA, Eva (2011) «El dret lingüístic en l'àmbit català», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 115-124.
- PRADILLA, Miquel Àngel (2011a) «Introducció», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 17-18.
- (2011b) «L'univers calidoscòpic de la sociolingüística de la variació», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 125-140.

- PRADILLA, Miquel Àngel, coord. (2011c) *La sociolingüística catalana. Balanç i reptes de futur, Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21.
- QUEROL, Ernest (2011) «Per una sociolingüística prospectiva: de la profecia a la prospectiva», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 141-154.
- RIERA GIL, Elvira (2011) «La intervenció en les competències, els usos, les ideologies: d'«El català, cosa de tots» a «El català, llengua comuna»», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 155-168.
- STRUBELL I TRUETA, Miquel (2011) «Psicologia social», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 169-182.
- TORRES I PLA, Joaquim (2011) «La demolingüística en els territoris de llengua catalana», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 183-192.
- VALLS, Esteve (2008) *Gènesi, evolució i diversificació del mètode dialectomètric*. [S. l., s. n. Treball d'investigació del programa de doctorat Llenguatge i variació (curs 2007-2008).]
- VALVERDÚ, Francesc, cur. (2006) *Cap a on va la sociolingüística? II Jornada de l'Associació d'Amics del Professor Antoni M. Badia i Margarit (Barcelona, 20 d'octubre de 2005)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- VILA I MORENO, F. Xavier (2001) «La recerca educativa escolar als països de llengua catalana: elements per a un balanç», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, pp. 205-222.
- VILA I MORENO, F. Xavier (dir.), Marina NOGUÉ PICH & Ignasi VILA I MORENO (2007) *Estudis d'implantació terminològica: Una aproximació en l'àmbit dels esports*, Vic/Barcelona, EUMO/TERMCAT.